

УДК 94(477.83/.86):070(83),,1908/1916”

DOI 10.12958/2227-2844-2021-4(342)-27-42

Алексєєва Марія Олександрівна,
аспірантка ДЗ „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
alekseevamariy@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6708-514X>

**АМЕРИКАНСЬКИЙ ЧАСОПИС „СВОБОДА”
ПРО СВІТОВУ ПІДТРИМКУ МИРОСЛАВА СІЧИНСЬКОГО
УКРАЇНСЬКИМ НАСЕЛЕННЯМ З 1908 ПО 1916 рр.**

У сучасній історіографії багато уваги приділяється дослідженню, формування та розвитку політичної свідомості населення. На початку ХХ ст. в умовах важких політичних, економічних та національних подій, більша частина населення прагнула змінити становище, і такі зміни відбувались. В історії кожної країни є такі люди, за якими їде весь народ, і такі, які промовляли голосом від всіх українців. Мирослав Січинський був одним з таких представників, коли від імені всього народу відважився на вбивство Анджея Потоцького, висловивши протест проти ганебного життя односельчан в часи важких польсько-австрійських відносин.

Дослідженням історичних подій, причинам та наслідками вбивства намісника Галичини Мирославом Січинським частково в різних аспектах приділяли увагу такі дослідники як О. Аркуша (2010), Ю. Мицик, І. Тарасенко, Т. Шестюк (2010), С. Федака (2012), К. Курилишин (2014), В. Деревінський (2019) та ін., але вчинок М. Січинського, який став представником голосу всього українського народу, об'єднав українців з усього світу та підштовхнув до подальшого політичного розвитку за джерелами американського часопису „Свобода” раніше розглянутий не був.

Метою статті є спроба розглянути процес єднання українців, які мешкали в Сполучених Штатах Америки, досліджуючи американський часопис „Свобода”. В статті досліджені успішні спроби українського населення об'єднатись з метою допомоги М. Січинському, та просліджено за політичним та національним зростанням у домаганні прав на гідне життя.

У часописі докладно висвітлюються процеси та засоби допомоги, які були організовані „Свободою” та американськими товариствами для допомоги Мирославу, що проводились та

обговорювались в Америці від перших днів події до подальшої політичної та громадської діяльності тут М. Січинського.

Восени 1908 р. студент львівського університету Мирослав Миколайович Січинський у віці двадцять одного року, вбив намісника Галичини графа Анджея Потоцького. З початку політичного на національного пробудження кінця XIX ст. почався важкий тиск на населення, який проявився в кровавих виборах 1897 р., страйках хліборобів, протестах проти виборчої реформи тощо, а з 1901 р. жертвою „...галицьких розбоїв став граф Потоцький”. (Свобода, 1913, 1 травня, 18, с. 6)

У часописі зазначено, що у 1907 р. посол Ліберман виступаючи в австрійським парламенті, промовляв: „Коли правительство не має сили наложити руку на високопоставленого злочинця, яким є намісник Галичини, то тим самим признаєсь поневоленим масам право бунту проти своїх гнобителів” (Там само) і таким правом скористався М. Січинський, який застрелив 12 квітня графа А. Потоцького, записавшись „...до авдиенції „в справі особистій” (щоби просити о місце заступника учителя) (Там само, 1908, 30 квітня, 18, с. 4).

Розглядаючи джерела про справу вбивства намісника та досліджуючи масштабні наслідки, які об'єднали українське свідоме населення, слід звернути увагу на те, що редактори часопису „Свобода” багато інформаційних новин про перебіг справі брали з часописів друкованих в Галичині. Так, з тижневика „Діло”, який був інтерпретований в „Свободі”, знайомимся з особистістю Мирослава та причинами, які підштовхнули до вбивства: „...Перша думка, щоб убити намісника, виринула в нім ще торік у в'язниці, коли по університетській демонстрації улажено масові облави на студентів... Безпосереднім фактом, що спонукав його виконати свій намір, була смерть... Марка Каганця, якого в такий не чуваний спосіб закололи жандарми. Арештований розповідав, як він їздячи по селах в часі виборчої агітації, бачив на власні очі великі кривди, які терпить руський нарід, бачив шахрайства, яких допускають ся підчинені гр. Потоцького супроти руських хлопів, тож в нім бурило ся все проти намісника гр. Андрія Потоцького, якого уважав моральним виновником всего лиха. Рішив усунути його в переконанню, що його смерть запобіжить системі” (Там само).

30 червня 1908 р. був проголошений перший вирок М. Січинському, у якому його було засуджено на страту через повішення (Там само 1908, 23 липня, 30, с. 4). Його адвокат Кость Левицький домігся касаційного розгляду справи, і 3 вересня у Відні відбулось друге касаційне засідання, результатом якого стало рішення передивитись справу знову та відмінити попередній вирок (Там само, 1908, 24 вересня, 39, с. 1). 21 червня 1909 р. у Відні знов була проведена „...касаційна розправа на зажалене неважності, внесене обороною Мирослава

Січинського від засуду його, ляхьким судом на кару смерти” (Там само, 1909, 8 липня, 26, с. 1), результатом якої знов став вирок у вигляді смертної кари, і нарешті *„Дня 12-го с. м. австрійський цісар зніс подвійний засуд смерти проголошений над Мирославом Січинським, замінюючи його на двацять літню вязницю”* (Там само, 1909, 29 липня, 29, с. 1). У часописі відзначається, що *„...се є заслугою тільки нашого народу, тільки того люду, який справу Січинського зробив своєю справою, який громогласно заявив: що зроблять Сочинському, се зроблять усьому 30 мільоновому українському народови! Сотки петицій, тисячі підписів зробили своє діло”* (Там само). Далі *„Свобода”* інформувала своїх читачів зі статей часопису *„Діла”* про те, що *„Дня 29. липня привезено Мирослава Січинського особовим поїздом о год. 9.40 вечером до Станиславова”* (Там само, 1909, 19 серпня, 32, с. 5).

Американський часопис, а разом з ним і всі американські українці, яким була не байдужа доля Мирослава та рідної батьківщини, сліdkували за новинами про судовий процес, де практично у кожному номері на 5-й сторінці публікувались маленькі нотатки про перебіг судових подій. Серед справ, пов'язаних з судами, допомогою, протестами тощо, на сторінках *„Свободи”* знаходимо новину про відвідування сестрою Мирослава, Іриною Січинською, американської землі (Там само, 1910, 15 грудня, 50, с. 4), а після закінчення подорожі світ дізнався про несподівану сенсаційну новину, яка з'явилась у листопаді 1911 р. – втечу Мирослава з в'язниці. Новина вперше була опублікована в американському часописі *„New-Yorker Staats-Zeitung“* ч. 270” під назвою *„Січинський на волі!”*. Новина була надіслана з Відня 10 листопада, в ній інформувалось, що *„...руський студент Січинський, утік із станиславівської тюрми. Поліція докладає всіх сил, щоби втікача зловити, але доси не можна попасти на ніякий слід, бо плян утечі був вже здавна приготований і з найбільшою осторожністю переведений”* (Там само, 1911, 16 листопада, 46, с. 3), а вже в наступному випуску часопису *„Свобода”* інформація про втечу Мирослава була висвітлена детально в статті під заголовком *„Утеча Мирослава Січинського з тюрми”*. У статті повідомляється, що втеча відбулась з четверга на п'ятницю 10 листопада, що Мирослав о 9-й годині вечора знаходився в своїй камері, а у 6-й ранку знайшли лише манекен, якій був зроблений з його речей та соломи, і що місцезнаходження втікача було невідоме (Там само, 1911, 30 листопада, 48, с. 4). В статі висвітлена докладна розповідь про підозрюваних у втечі, якими були Іван Нуда, 44 років, Ізидор Тарнавський, 56 років, Кароль Малярж, 66 років, Антін Цесліків, 60 років (Там само, 1912, 25 січня, 4, с. 1), а також про судові засідання, які пройшли з 16 по 19 лютого, де повідомлялось, що Івана Нуду засудили на 4 роки, Ізидора Тарнавського на 3 роки, інших підозрюваних суд звільнив (Там само, 1912, 7 березня, 10, с. 1). Але справа засуду мала продовження, у чернівецькому соціал-демократичному часописі *„Борба”*

було розташоване зізнання Семена Пилипчука, з яким „Свобода” детально ознайомила читачів: *„Приїхавши місяць тому до Америки... вважаю за відповідне тепер докладно описати, як властиво Мирослав Січинський вийшов на волю з тюрми в Станіславові...я відіграв в висвободженню Січинського чималу роль... вважаю за свій сьвятий обов'язок справу чим скорше висвітлити, щоби не терпіли невинні люди”* (Там само, 1912, 20 червня, 25, с. 6), – писав Семен Пилипчук. У листі він розповідає, що рішення звільнити Мирослава було ним прийнято ще до того, як Січинського було переведено до тюрми у Станіславові. Він навмисно звільнився з поліцейської служби та в квітні того ж року влаштувався на службу у в'язницю. У 1911 р. впродовж літа виготовив собі потрібні ключі й допоміг Мирославу втекти. У статті Семен детально розповів про втечу та про участь звинувачених охоронців. Семен Пилипчук писав, що вони були не причетні до втечі, розповів як сам провів Січинського до виходу, а що було далі, він не знав (Там само). Слід зазначити, що, не дивлячись на зізнання Пилипчука, *„галицькі власти даліше приміняють кари до тих дозорців, яких вони уважають за винуватків утечі Мирослава”* (Там само, 1912, 31 жовтня, 44, с. 5).

Через рік (29 липня) після того, як М. Січинський був „помилуваний” *„австрійським цісарем”* (Там само, 1910, 18 серпня, 33, с. 4), він почав відсиджувати свій двадцятирічний термін ув'язнення. Часопис „Свобода” детально знайомила українців про життя Мирослава за ґратами. Так, з тексту статей, присвячених побуту, читачі могли дізнатись про розташування в'язня, про його раціон харчування, діяльність, якою займався Мирослав: *„Мирослав Січинський вибрав собі роботу в столярні, – волів її, ніж писане в канцелярії”* (Там само), про розклад дня; відзначалось, що Мирослав добре переносив тюремне ув'язнення. В той час посол М. Г. Лагодинський під час промови стосовно бюджетних справ заявляв: *„доки Січинський буде томити ся в тюрмі, доти руський нарід бачитиме в тім живе свідощтво крайне ворожого настрою австрійських правлячих кругів до Русинів”* (Там само).

У серпні 1915 р. в часописі „Свобода” повідомлялось про приїзд Мирослава до Нью Йорку, на сторінках „Свободи” тепер детально можна було дізнатися про ті часи, коли Мирослав жив після втечі з в'язниці до прибуття в Америку. Так, зі статей стає відомо, що Мирослав деякий час після втечі перебував серед селян біля Станіславова, а потім поїхав до Норвегії, далі прямував до Швеції, де перебував з 1913 по 1914 рр. Там вивчав скандинавські та англійську мови, та навіть продовжив навчатися в наукових закладах. У 1914 р., з початком війни, у вигляді шведського кореспондента повернувся до Австрії з метою брати участь у можливому революційному русі, але побачивши, що революція не відбулася, виїхав до Злучених Держав, де 8 місяців перебував незаконно, але врешті-решт

подав звернення до міграційного уряду (Там само, 1915, 9 жовтня, 119, с. 2).

За період нелегального перебування в Злучених Державах Мирослав брав участь в українських народних справах, працював над зацікавленістю американців українськими справами та історією. 31 серпня відбувся перший виступ Мирослава перед американськими українцями, де його було обрано секретарем „*Передсоймового Комітету*” (Там само, 1915, 11 вересня, 107, с. 2).

Звернення до міграційного уряду мало сенс, оскільки американський закон дозволяв людині законно перебувати у штатах, якщо засудження мало політичний характер, тому потрібно було „...вказати, що смерть графа Потоцького була наслідком політичної боротьби між Польщею і Україною” (Там само, 1915, 25 вересня, 113, с. 1). З цією метою Омелян Ревюк взявся за переклад на англійську мову статей з різноманітних європейських та українських часописів, які у 1908 р. висвітлювали вбивство намісника (Там само). Процес був запущений, і 27 серпня відбулося перше слухання, через тиждень – друге. В той час міграційним процесом, пов’язаним з Мирославом, цікавились такі часописи як: „*Ді Нью Йорк Сен*”, „*Ді Нью Йорк Амерікен*”, „*Ді Нью Йорк Кол*”, „*Ді Нью Йорк Івнінг Пост*” і „*Нью Йоркер Штатсцайтунг*”. *Коротші нотатки помістили: „Ді Нью Йорк Таймс”, „Ді Ворлд”, „Ді Глоб”, „Дайтшиес Журналь”, „Нью Йоркер Герольд і інші”* (Там само, 1915, 30 вересня, 115, с. 2) та два єврейські Нью-Йоркські часописи: „*Ді Варгайт*” і „*Дер Таг*”. Всі часописи Нью-Йорка, які цікавились процесом сміливого студента, відзначили, що справа була політична та мала всі шанси закінчитися успіхом для галицького патріота. В той час комітет оборони М. Січинського із допомогою „Свободи”, звертався до всіх небайдужих американських українців про матеріальну підтримку для Мирослава (Там само).

У „Свободі” писали, що „*На велику популярність Січинського вказує між іншим і се, що в його освободженю з в’язниці брали участь не тільки Українці в Австрії, але і в Росії, в Злучених Державах, в Канаді, а навіть в Австралії*” (Там само, 1915, 9 жовтня, 119, с. 2), підтримуючи петиціями, підписами за знесення смертної кари та грошовими зборами. По багатьох країнах світу створювали плани втеч, готували та розсилали протести, створювались міста для тимчасового перебування в різних містечках на випадок, якщо Мирослава треба буде приютити на деякий час, а портрети М. Січинського, як повідомляв часопис, висіли практично в кожній українській хаті (Там само).

Врешті-решт Мирослав отримав дозвіл вільно проживати у Сполучених Державах та продовжив займатися суспільними політичними справами. Зі статі „*Успіх віч П. М. Січинського*” дізнаємося, що він брав участь у майже 30 вічах у Чикаго та його околицях, на яких збирались гроші на фонд визволення України при Федерації Українців у

Злучених Державах, де було зібрано 1.000.00 \$ (Там само, 1916, 11 квітня, 44, с. 4), був обраний секретарем „Федерації Злучених Держав”, та став редактором Клівлендської соціалістичної газети „Робітник”, яка була органом Української Федерації соціалістичної партії в Америці (Там само, 1916, 2 травня, 53, с. 3).

Отже, отримавши свободу та дозвіл оселитися в Злучених Державах, М. Січинський почав вести активне політичне та публічне життя, яке мало на меті допомагати всіма засобами українцям в Америці, та на батьківщині. Вчинок Мирослава не залишився гучною подією в середині Австрійської держави, він став всесвітньо відомим, що дало змогу світу дізнатися про тяжке становище українців в конституційній державі.

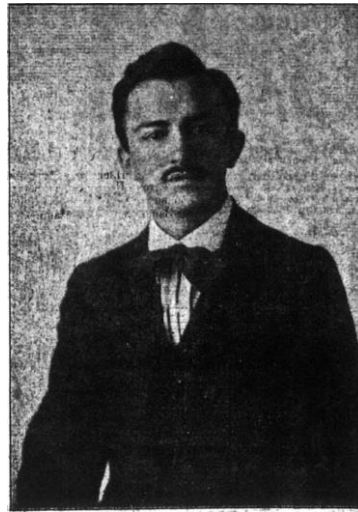

Рис. 1. Портрет Мирослава Січинського, опублікований у часописі „Свобода” (1915 р.).

Але слід повернутися до подій 1908 р. та звернути увагу на дії суспільства, громадські думки, а також реакції тих, на кого безпосередньо впливало вбивство намісника. Збройний напад на А. Потоцького обурих представників польського населення, як стає відомо з часопису, агресивні дії відбувались у формі масових зборів та погромів. Так, 12 квітня у Львові польські академіки та учні гімназії біля пам'ятника Міцкевичу о сьомій годині вечора зібрались на віче, на якому обговорювали вбивство та прийняли рішення влаштувати погроми по місту, до того ж „...з уст бесідників лунали поклики: „*Wić i mordować Ukraińców*” (Там само, 1908, 7 травня, 19, с. 4). Від погроз до справи учні гімназії та академіки приступили 13 квітня, зранку „...напали на монастир Восиліянок при вул. Зиблікевича...пішли погромшики під приватну жіночу гімназію Василянок, та там не могли собі дати ради з бомбами. Отступаючи, заповіли, що вернуться ще „завтра” себто ві второк... до польських погромщиків прилучилися і члени москвофільського „общества” „Друг” і „истинно-русскіе” гімназіясти,

а також і другі чорносотенці...” (Там само). Напади продовжились на книгарню Наукового товариства ім. Шевченка, редакцію „Діла” і „Свободи”, на „Народну Гостиницю”, будинок семінарії, але на тому погроми не закінчились, а продовжились після похорону А. Потоцького. „В кожнім домі, де були українські вивіски, вибивали вікна, зривали українські написи і т. д.” (Там само).

У Злучених Державах представники польської діаспори також реагували, але не так активно. В часописі відзначалось, що в Бремонді відбулись збори поляків, які мали на меті висловити резолюцію, та обурення вчинком львівського студента. Справедливим стає той факт, що за українців на тих зборах заступився американець Dr. Henry Moherd, який в промові вказав, що *„Руський нарід...уживає ріжних способів, щоби боронитись проти польської нахабности, а коллетальні протести не помагають, сей нарід хапаєсь за средства нелетальні, бо се є природним впливом із стану річи. Се політика і справи галицькі! Але ми американці не сьмієм дозволити, щоби на нашій землі оден нарід обиджав другий....обиди заподіяні другому народови, сьвідчать о браку здорового розуму і браку цілковитої цивілізації у сих одиниць, що наносять обиди”* (Там само, 1909, 21 січня, 2, с. 6).

Особливої уваги потребує огляд різноманітної європейської та американської преси, аналіз якої редакція „Свободи” детально робила на початку подій, пов’язаних з вбивством намісника Галичини. Так, з джерел часопису стає відомо, що першим, хто бурхливо відреагував на вчинок М. Січинського була польська преса. Перша стаття в „Свободі” була цитована з львівсько-польського часопису „Glos”, де читаємо такі думки: *„Розпучливий вчинок Січинського мав за підклад ненормальні відносини, які панують в Галичині. Політичний терор, се оружје незнане в конституційній державі....Польсько-українська боротьба війшла в остру стадію....Треба дати Українцям повну рівноправність. Се буде ліпша експіація смерти Потоцького, ніж камені, револьвери, погроми і стричок ката”* (Там само, 1908, 7 травня, 19, с. 4).

Далі в „Свободі” наведена стаття з чеського часопису „*Delnicke List*” від 13 квітня: *„З Галичини, сего азіятицького кута Австрії, з котрого через цілі десятки літ відзивало ся тільки жалоб і нарікань, звідки приходили вісти по просту неімовірні, приносили телеграми вістку про застрілене намісника....Нігде не було стільки людей помордованих з політичних причин, що власне в Галичині. Коли тільки в сій країні відбували ся вибори, то там завсїгди текла кров, завсїгди падали трупи....Тепер карта обернула ся. Жертвою пав найвисший польский урядник в краю”* (Там само).

З Праги часопис „*Pravo Lidu*” від 13 квітня відзначав: *„Український народ є найбільше порабоценим народом в Австрії. Віденський уряд віддав його цілком на поталу польській шляхті”* (Там само) тощо. Представлені ще уривки з бернського часопису „*Rovnost*”, де

описувалось становище українського населення: „Ніхто не може хвалити вчинку довершеного у Львові. Але зрозуміти мусить ся його причини а передовсім мав би зрозуміти їх австрійський уряд. Жаден народ не дасть ся сьогодні гнобити а коли гнобленє є видним доптанєм законів, як се діє ся в Галичині Українцям, то може прийти се, що переступає ся закон і з другої сторони і уживає ся оружя в иншім випадку гідного проклятя (Там само, 1908, 7 травня, 19, с. 5).

Часопис з Відня „Arbeiter Zeitung“ згадав події після кровавих виборів 1897 р., про депутацію до Відня, у той час, коли намісником був К. Ф. Бадені, й відзначав: „...чи намісник був Бадені, чи Пінїнський, чи Потоцький; все ті викрути з легкої руки, брехливі вибілюваня, в котрих обманьства, шахрайства, перекуства і морди представляли ся як невинні акти вповні впрочім бездоганної адміністрації...” (Там само), а часопис „Tages-Post”, який виходив в австрійському містечку Лінці, 14 квітня писав: „Замах...має без найменшого сумніву характер політичний; і се знов звертає на галицькі відносини увагу цілої монархії і заграниці” (Там само). Дневник Frankfurter Zfg., справедливо відзначав: „...Поляки мусять викинути собі з голови, що вони є „пануючим народом”. Галичина є на сході так само руською як є польською на заході. Угода між Поляками і Русинами настане тогді, коли край буде уважати ся не за польську державу, але за провінцію австрійську, заселену двома народами” (Там само).

Часопис Koelnische Ztg., який виходив за підтримки німецького канцлера, зазначав: „...кровава подія львівська є упімненем, що крайна пора вже зірвати з системою національного насильства та завести в Австрії систему справдішого національного спокою, опертого на взаємній толеранції і пошані” (Там само) тощо.

Як стає відомо з огляду преси, яку робив часопис „Свобода”, європейська та американська преса з розумінням ставилась до політичного вбивства, обговорюючи та розуміючи причини кривавого вчинку, натомість польські та російські часописи мали протилежні погляди. „Одні лишень вшехпольські і кацапські дневники кричать з піною на устах: *разни!.. разни!*” (Там само, 1908, 7 травня, 19, с. 8).

Про втечу Мирослава з в'язниці польські часописи писали недобрі видумки, які були придумані із ненависті до нього (Там само, 1911, 28 грудня, 52, с. 3). У той час на сторінках часопису є стаття про львівського митрополита Андрія Шептицького, який виступив з промовою, опублікованою в першоджерелі „Рада”, де він красномовно засуджував М. Січинського (Там само, 1908, 21 травня, 21, с. 4).

Стосовно російських часописів в Америці, слід відзначити таке ж обурливе відношення до вчинку львівського студента. В „Свободі” позначено, що американсько-російський часопис „Правда”, підтримував думки польського населення та активно просував думки про те, що російське населення не приймає тероризм як засіб для політичної

боротьби, вказуючи, що вбивство однієї людини не стане поштовхом до зміни цілої системи (Там само, 1908, 14 травня, 20, с. 4), а польська преса у Злучених Державах у той час друкувала на своїх сторінках новини з англійських часописів „...від себе не давали заміток, а як дали, то бодай не виявляли свого ворожого відношення до українського народу”. Але два часописи, „Дзеннік Звйонзкови” і нью-йоркський „Роботнік Польські” писали, що Мирослав був злочинцем і осуджували англійську пресу за те, що ті хвалили та підтримували Мирослава. (Там само, 1915, 21 жовтня, 124, с. 2).

Отже, як можемо бачити, на сторінках „Свободи” були надані для розсуду думки різних країн. Європейські часописи захищали Мирослава та намагались знайти внутрішні причини, які змусили молодого чоловіка пожертвувати життям заради полегшення життя свого народу, а російські та польські засуджували, не намагаючись розібратися та зрозуміти причини вчинку, внутрішньої застарілої системи та побачити в особі одного чоловіка весь український народ, який прагнув змін на краще. Але не зважаючи на засуди сусідів, поляків та росіян, вбивство намісника Галичини, підняло багато питань, на які вже давно слід було звернути увагу суспільності.

Вчинок підштовхнув до розглядання територіальної належності, несправедливого відношення до українського населення австрійського уряду, про наслідки, результатом яких стала активна міграція населення, про обговорення несправедливих виборів та політичного гніту загалом. Це дуже добре відстежується в міжнародній пресі та в діяльності американських українців.

Одним з засобів активної та результативної підтримки стали віча. В Америці на сторінках часопису „Свобода” починають з’являтися перші звістки про збори та розповіді про демонстрації безпосередньо на українських землях. Все частіше на сторінках часопису з’являлись оголошення щодо нових віч, які проходили по всіх поселеннях українців в Америці. До того ж, часопис розповсюджував не тільки рекламні оголошення різноманітних віч, а публікував детальні звіти, де можна було ознайомитися з учасниками, кількістю присутніх, сумами грошей, які збирали на вічах, прочитати про думки та патріотичні настрої, які починали панувати серед населення та були спрямовані на захист інтересів М. Січинського, образ якого ставав образом самої України.

Перша демонстрація, яка мав на меті об’єднатися та висловити свій протест проти засуду Мирослава, відбулася у Львові 18 квітня 1908 р. *„В день по засуді М. Січинського зібрали ся сотки демонстрантів всіх верств суспільних, щоби запротестували проти засуду на кару смерти Мирослава Січинського. Грімкі оклики: „Проч з карою смерти!” „Най живе Січинський!” „Ганьба польській справедливості!” – не умовкали”* (Там само, 1909, 6 травня, 17, с. 5). В той час в Америці перше

віче відбулося в Брукліні, було організовано товариством „Гайдамаки” для обговорення засуду Мирослава (Там само, 1908, 15 жовтня, 42, с. 5).

Віча проходили у таких містах Злучених Держав як Нью Йорк, Пітсбург, Скрантон, Чикаго, Аксоні, Канада, Філадельфія тощо. За підтримки товариств, часопису „Свобода” та всіх небайдужих людей, засоби допомоги з часом збільшувались. З початку на вічах обговорювали смертоносній засуд, який грозив Мирославу, збирали підписи на петиціях, щоб надіслати народну думку українським послам у Відні, які мали донесли прохання про помилування цесарю. Так у звіті про Велике віче у Пітсбурзі відзначалось, що *„протестують проти виконання засуду смерти на Січиньськ і жадають увільнення від кари смерти. ...Висказують найвищу погорду польській адміністрації в галичині, що своєю системою доводить до небувалих крайностей... Взивають усіх Українських послів без згляду на їх партійну приналежність, щоб кріпко постояли за се діло...”* (Там само, 1909, 27 травня, 20, с. 4). Одночасно в Міннеаполісі *„...Присутні однодушно запротестували і поклали свої підписи під петицію, яку ухвалено заслати до Ред. Свободи до дальшого ужитку”* (Там само, 1909, 27 травня, 20, с. 3). А на вічі, яке відбулось в Канаді, 2000 осіб ухвалили резолюції, за текстом яких вважали Мирослава не винним, вказували, що Галичина не схожа на землю, яка знаходиться в складі конституційній держави, що уряд не звертає увагу на земельні питання та на бажання народу, домагались *„...слідства і суду над усім намістництвом і судівництвом в Галичині”* (Там само, 1908, 18 червня, 25, с. 4).

По різних містах на віча збиралось завжди багато бажаючих. Відомо, що одного разу число українців сягало позначки 1500 тисяч. 15 травня 1909 р. на черговому вічі в Канаді *„Предсеїдателем станув Яків Крайківський і по палкій бесіді предложив публиці, щоб надруковано петиції для підписів”* (Там само, 1909, 3 червня, 21, с. 3). 30 травня українці з Канади висловили протести проти кари та ухвалили такі ж резолюції про помилування, як і інші українці по різних державах.

Отже, як бачимо, українське населення Америки не залишилось байдужим до долі Мирослава, а активна діяльність мала результат. Але не лише віча проходили на американській землі. Відомий випадок демонстрації, яка відбулась 13 травня 1909 р. в Нью-Йорку. Похід до австрійського посольства мав на меті *„...аби наглядно урядові показати, за що народ уважає Січинського, як задивлює ся на його вчинок та як осуджує польську справедливість в Галичині. Десять тисяч людей, жінок, дівчат і мушин, всі ньюйорські братства зі своїми відзнаками, прапорами і хоругвами...пішли під заступництво австрійської держави, щоб зазначити...що ми є народ свідомий своїх прав, що ми вже більше не невільники...але що ми є народ який жадає своїх прав...”* (Там само, 1909, 10 червня, 22, с. 4). Як писав „Очевидець”, який був автором статті в часописі „Свобода”, учасники несли плакати з підписами: *„Нехай живе*

Мирослав Січинський!”, „Жадаємо знесення кари смерти для Мирослава Січинського”. Після завершення походу була вислана телеграма послу Левицькому, де вказали, що підготували петицію призначену цесарю, а 7 червня в канцелярію австрійського цесаря петиція була надіслана з Нью-Йорку (Там само).

У статті під назвою „*Американська Русь в справі засуду Мир. Січинського*” редактори зробили детальний звіт про дії, які були спрямовані на порятунок Січинського, де повідомлялось, що протягом 2 місяців відбулось 46 віч, було зібрано 300 петицій з 20 тис підписами та зібрано грошей на суму 620\$ (Там само, 1909, 8 липня, 26, с. 5).

Фонди для допомоги М. Січинському та його родині працювали до 1916 р. На сторінках часопису відображені касові звіти за різні роки. Касовий звіт фонду в Пітсбургу за 1910 р. висвітлює суму у розмірі 1,053,34\$ (Там само, 1910, 8 грудня, 49, с. 2). У 1915 р. часопис інформує, що „*Фонд оборони Мирослава Січинського*” вже мав загальну суму 5,380,57\$ (Там само, 1915, 16 грудня, 148, с. 2), а в 1916 р., коли М. Січинський вже перебував у Сполучених Штатах Америки, в часописі був надрукований звіт комітету оборони, де детально було розписано, що сума сягала 7,837,82\$ (Там само, 1916, 26 лютого, 25, с. 4).

З джерел часопису відомо, що окрім головного фонду, присвяченого Мирославу, були організовані декілька інших засобів допомоги народному герою. Так, в редакції часопису „Свобода” можна було придбати картки та листи з портретом М. Січинського по 0,3\$ за штуку та по 0,30\$ за 12 штук за адресою „184 Hudson Str. New York” (Там само, 1908, 28 травня, 22, с. 1). Руська книгарня в Америці разом з портретами Т. Г. Шевченка, І. П. Котляревського та М. В. Лисенка продавала портрети М. Січинського за ціною 0,50\$ за 25 штук (Там само, 1908, 2 липня, 27, с. 1), а за адресою „A. Buchak, 252 Broome St. New York City” можна було придбати „*Картки і листовий папір з портретом Січинського мстника кривд українського народу*” по 0,3\$ за штуку та 0,30\$ за 12 штук. Прибуток з них призначався для потреб „*Хлопського фонду*” в Америці (Там само, 1908, 23 липня, 30, с. 4). Попит на портрети українського захисника не втихав, про що може свідчити реклама у часопису за 1915 р., де лунала пропозиція купувати найновіші портрети Мирослава Січинського (Там само, 1915, 2 жовтня, 116, с. 2).

Крім портретів і книжок часопис рекламував виставу під назвою „*Січинський-Потоцький*”, яка складалась з 5 актів (Там само, 1914, 12 лютого, 7, с. 2), а в осінньому номері часопису знаходимо запрошення на „*привітний вечерок*”, влаштований на честь Мирослава (Там само, 1915, 9 листопада, 132, с. 3). У 1911 р. на сторінках часопису неодноразово з’являється інформація про книжку під заголовком „*Як судили М. Січинського?*”, яку можна було придбати в твердій обкладинці за 1.00\$, у м’якій обкладинці – за 0,75 \$ (Там само, 1911, 19 жовтня, 42, с. 3). У 1912 р. виходить ще одна книга під назвою „*Січинський на волі!*”,

„де написано, як утікав М. Січинський з тюрми, яку за ним Поляки вчинили погоню, а при кінці поміщено пісні на честь Мирослава” (Там само, 1912, 18 січня, 3, с. 11).

Описані в часописі події, пов'язані з багаторічними подіями справи Мирослава Січинського, як найкраще підкреслюють слова в статті під назвою „За любов вітчизни – 20 літ тюрми”, де зазначається, що *„Такої однодушності, такої згоди, такого поступованя... не тямить Русь від віків. Пару револьверових вистрілів Січинського, розбурхали народ, научили його солідарності, вказали, що лиш сї домаганя найдуть послух і пошану у сильних, за якими стоїть сила – увесь народ. Поступованє нашого народу в справі Січинського показало Ляхам, що наш народ зрозумів вагу клича: один за всіх – всі за одного!”* (Там само, 1909, 29 лютого, 29, с. 1). У підсумку слід зазначити, що історія М. Січинського – це історія об'єднання українського населення по всьому світу, зростання національної та політичної свідомості, історія зміцнення гідності та віри у свої сили, історія, яка довела відомий принцип, що коли народ єднається разом, то він стає непереможним.

Отже, американський часопис „Свобода” та одночасно орган „Українського Народного Союзу” є важливим джерелом, яке дозволяє розглянути історію вбивства намісника Галичини графа А. Потоцького, історію Мирослава Січинського та процесу єднання українського населення, яке проживало не тільки на рідній землі, але і за її межами. В часописі детально та яскраво висвітлена діяльність та прагнення українців об'єднатись, допомогти людині, яка намагалась змінити важке становище земляків, а також звернути увагу всього світу на невирішені політичні проблеми українців. У часописі зображена діяльність американських українців, думки європейської, американської, російської та української преси, зображені засоби допомоги Мирославу та детально розписані всі фінансові надходження у багаточисельні фонди.

Американський часопис „Свобода” є інформативним і мало дослідженим джерелом для вивчення розвитку політичної свідомості українського населення на початку ХХ ст.

Список використаної літератури

- 1. Свобода.** 1913. 1 травня. № 18. С. 6.
- 2. Свобода.** 1908. 30 квітня. № 18. С. 4.
- 3. Свобода.** 1908. 23 липня. № 30. С. 4.
- 4. Свобода.** 1908. 24 вересня. № 39. С. 1.
- 5. Свобода.** 1909. 8 липня. № 26. С. 1.
- 6. Свобода.** 1909. 29 липня. № 29. С. 1.
- 7. Свобода.** 1909. 19 серпня. № 32. С. 5.
- 8. Свобода.** 1910. 15 грудня. № 32. С. 4.
- 9. Свобода.** 1911. 16 листопада. № 46. С. 3.
- 10. Свобода.** 1911. 30 листопада. № 48. С. 4.
- 11. Свобода.** 1912. 25 січня. № 4. С. 1.
- 12. Свобода.** 1912. 7 березня. № 10. С. 1.
- 13. Свобода.** 1912. 20 червня. № 25. С. 6.
- 14. Свобода.** 1912. 31 жовтня. № 44. С. 5.
- 15. Свобода.** 1910. 18 серпня. № 33. С. 4.
- 16. Свобода.** 1915. 9 жовтня. № 119. С. 2.
- 17. Свобода.** 1915. 11 вересня.

№ 107. С. 2. **18. Свобода.** 1915. 25 вересня. № 113. С. 1. **19. Свобода.** 1915. 30 вересня. № 115. С. 2. **20. Свобода.** 1915. 9 жовтня. № 119. С. 2. **21. Свобода.** 1916. 11 квітня. № 44. С. 4. **22. Свобода.** 1916. 2 травня. № 53. С. 3. **23. Свобода.** 1908. 7 травня. № 19. С. 4. **24. Свобода.** 1909. 21 січня. № 2. С. 6. **25. Свобода.** 1908. 7 травня. № 19. С. 4-5. **26. Свобода.** 1911. 28 грудня. № 52. С. 3. **27. Свобода.** 1908. 21 травня. № 21. С. 4. **28. Свобода.** 14 травня. № 20. С. 4. **29. Свобода.** 1915. 21 жовтня. № 124. С. 2. **30. Свобода.** 1909. 6 травня. № 17. С. 5. **31. Свобода.** 1908. 15 жовтня. № 42. С. 5. **32. Свобода.** 1909. 27 травня. № 20. С. 3-4. **33. Свобода.** 1908. 18 червня. № 25. С. 4. **34. Свобода.** 1909. 3 червня. № 21. С. 3. **35. Свобода.** 1909. 10 червня. № 22. С. 4. **36. Свобода.** 1909. 8 липня. № 26. С. 5. **37. Свобода.** 1910. 8 грудня. № 49. С. 3. **38. Свобода.** 1915. 16 грудня. № 148. С. 2. **39. Свобода.** 1916. 26 лютого. № 25. С. 4. **40. Свобода.** 1908. 28 травня. № 22. С. 1. **41. Свобода.** 1908. 2 липня. № 27. С. 1. **42. Свобода.** 1908. 23 липня. № 30. С. 4. **43. Свобода.** 1915. 2 жовтня. № 116. С. 2. **44. Свобода.** 1914. 12 лютого. № 7. С. 2. **45. Свобода.** 1915. 9 листопада. № 132. С. 3. **46. Свобода.** 1911. 19 жовтня. № 42. С. 3. **47. Свобода.** 1912. 18 січня. № 3. С. 11. **48. Свобода.** 1909. 29 лютого. № 29. С. 1.

References

1. Svoboda. (1913, May 1). 18, 6 [in Ukrainian]. **2. Svoboda.** (1908, April 30). 18, 4 [in Ukrainian]. **3. Svoboda.** (1908, July 23). 30, 4 [in Ukrainian]. **4. Svoboda.** (1908, September 24). 39, 1 [in Ukrainian]. **5. Svoboda.** (1909, July 8). 26, 1 [in Ukrainian]. **6. Svoboda.** (1909, July 29). 29, 1 [in Ukrainian]. **7. Svoboda.** (1909, August 19). 32, 5 [in Ukrainian]. **8. Svoboda.** (1910, December 15). 50, 4 [in Ukrainian]. **9. Svoboda.** (1911, November 16). 46, 3 [in Ukrainian]. **10. Svoboda.** (1911, November 30). 48, 4 [in Ukrainian]. **11. Svoboda.** (1912, January 25). 4, 1 [in Ukrainian]. **12. Svoboda.** (1912, March 7). 10, 1 [in Ukrainian]. **13. Svoboda.** (1912, June 20). 25, 6 [in Ukrainian]. **14. Svoboda.** (1912, October 31). 44, 5 [in Ukrainian]. **15. Svoboda.** (1910, August 18). 33, 4 [in Ukrainian]. **16. Svoboda.** (1915, October 9). 119, 2 [in Ukrainian]. **17. Svoboda.** (1915, September 11). 107, 2 [in Ukrainian]. **18. Svoboda.** (1915, September 25). 113, 1 [in Ukrainian]. **19. Svoboda.** (1915, September 30). 115, 2 [in Ukrainian]. **20. Svoboda.** (1915, October 9). 119, 2 [in Ukrainian]. **21. Svoboda.** (April 11). 44, 4 [in Ukrainian]. **22. Svoboda.** (1916, May 2). 53, 3 [in Ukrainian]. **23. Svoboda.** (1908, May 7). 19, 4 [in Ukrainian]. **24. Svoboda.** (1909, January 21). 2, 6 [in Ukrainian]. **25. Svoboda.** (1908, May 7). 19, 4-5, 8 [in Ukrainian]. **26. Svoboda.** (1911, December 28). 52, 3 [in Ukrainian]. **27. Svoboda.** (1908, May 21). 21, 4 [in Ukrainian]. **28. Svoboda.** (1908, May 14). 20, 4 [in Ukrainian]. **29. Svoboda.** (1915, October 21). 124, 2 [in Ukrainian]. **30. Svoboda.** (1909, May 6). 17, 5 [in Ukrainian]. **31. Svoboda.** (1908, October 15). 42, 5 [in Ukrainian].

32. Svoboda. (1909, May 27). 20, 3-4 [in Ukrainian]. **33. Svoboda.** (1908, June 18). 25, 4 [in Ukrainian]. **34. Svoboda.** (1909, June 3). 21, 3 [in Ukrainian]. **35. Svoboda.** (1909, June 10). 22, 4 [in Ukrainian]. **36. Svoboda.** (1909, July 8). 26, 5 [in Ukrainian]. **37. Svoboda.** (1910, December 8). 49, 3 [in Ukrainian]. **38. Svoboda.** (1915, December 16). 148, 2 [in Ukrainian]. **39. Svoboda.** (1916, February 26). 25, 4 [in Ukrainian]. **40. Svoboda.** (1908, May 28). 22, 1 [in Ukrainian]. **41. Svoboda.** (1908, July 2). 27, 1 [in Ukrainian]. **42. Svoboda.** (1908, July 23). 30, 4 [in Ukrainian]. **43. Svoboda.** (1915, October 2). 116, 2 [in Ukrainian]. **44. Svoboda.** (1914, February 12). 7, 2 [in Ukrainian]. **45. Svoboda.** (1915, November 9). 132, 3 [in Ukrainian]. **46. Svoboda.** (1911, October 19). 42, 3 [in Ukrainian]. **47. Svoboda.** (1912, January 18). 3, 11 [in Ukrainian]. **48. Svoboda.** (1909, February 29). 29, 1 [in Ukrainian].

Алексеева М. О. Американський часопис „Свобода” про світову підтримку Мирослава Січинського українським населенням з 1908 по 1916 рр.

В статті досліджуються події пов’язані з вбивством намісника Галичини графа Анджея Потоцького львівським студентом Мирославом Січинським, та процес його підтримки українським населенням по всьому світу. Виявлено, що саме вчинок Мирослава Січинського, об’єднав українців, та підштовхнув до чергового кроку у розвитку політичної свідомості.

Джерелом для вивчення подій, пов’язаних з історією Мирослава виступає американська часопис „Свобода”, яка детально, та активно висвітлювала події справи, приймала участь в підтримці та захисті М. Січинського різноманітними засобами.

Багаточисельні статті в „Свободі” за період з 1908 по 1916 роки висвітлювали думки європейської та американської преси, яка з розумінням ставилась до вчинку студента, та відзначала глибокі внутрішні політичні причини, які підштовхнули молодого чоловіка ризикнути життям заради змін. Детально описані 46 віч, які рекламувались на перших сторінках „Свободи”, про розповсюдження петиції з проханням помилування, які змінили засуд Мирослава з смертної кари на двадцятилітнє ув’язнення, про діяльність фондів, які збирали гроші для Мирослава, тощо.

У висновках зазначена наукова цінність американської часописі „Свобода” у дослідженні історії наслідків вбивства графа А. Потоцького, та процесу єднання всіх небайдужих українців по всьому світу, подальшого формування політичних поглядів на початку ХХ ст.

Ключові слова: Часопис „Свобода”, джерело, М. Січинський, єдність, віча, преса.

Алексеева М. А. Американский журнал „Свобода” про мировую поддержку Мирослава Сичинского украинским населением с 1908 по 1916 гг.

В статье рассматриваются события, связанные с убийством наместника Галичины Анджея Потоцкого львовским студентом Мирославом Сичинским, и процесс его поддержки украинским населением по всему миру. Установлено, что именно поступок Мирослава Сичинского объединил украинцев и подтолкнул к очередному шагу в развитии политической осознанности.

Источником для исследования событий, связанных с историей Мирослава, является американский журнал „Свобода”, в котором подробно и активно публиковались события дела. Журнал принимал активное участие в поддержке и защите М. Сичинского различными способами.

Многочисленные статьи в „Свободе” с 1908 по 1916 гг. освещали мысли американской и европейской прессы, которая с пониманием относилась к поступку студента, и отмечала глубокие внутренние политические причины, которые подтолкнули молодого человека рискнуть своей жизнью ради перемен. В журнале описаны подробно 46 вече, которые рекламировались на первых страницах „Свободы”, про распространение петиций с просьбами о помиловании, которые изменили осуждение Мирослава со смертной казни на двадцатилетнее заключение, деятельность фондов, которые собирали деньги для Мирослава и т. д.

В выводах обозначена научная ценность американского журнала „Свобода” в исследовании истории последствий убийства графа А. Потоцкого та процессу объединения всех небезразличных украинцев по всему миру, и дальнейшего формирования политических взглядов в начале XX в.

Ключевые слова: журнал „Свобода”, источник, М. Сичинский, объединение, вече, пресса.

Alekseeva M. A. American magazine „Svoboda” about the world support of Miroslav Sochi by the Ukrainian population from 1908 to 1916

The article examines the events associated with the murder of the governor of Galicia Andrzej Potocky by Lviv student Miroslav Sochinsky, and the process of his support by the Ukrainian population around the world.

The source for researching the events connected with the history of Miroslav is the American magazine „Svoboda”, in which the events of the case were published in detail and actively. The magazine took an active part in supporting and defending M. Sochi in various ways.

Numerous articles in „Svoboda” from 1908 to 1916 covered the thoughts of the American and European press, which was sympathetic to the student's act, and noted the deep internal political reasons that pushed the young man to risk his life for the sake of change. The magazine describes in

detail the 46 chambers that were advertised on the front pages of Svoboda, about the distribution of petitions for pardon, which changed Miroslav's sentence from death to twenty years in prison, the activities of foundations that raised money for Miroslav, and so on.

The conclusions indicate the scientific value of the American magazine „Svoboda” in studying the history of the aftermath of the assassination of Count A. Potocki and the process of unification of all concerned Ukrainians around the world, and the further formation of political views in the early twentieth century.

Keywords: Svoboda magazine, source, M. Sochinsky, association, press.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2021 р.

Прийнято до друку 25.05.2021 р.

Рецензент – д. і. н., проф. Набока О. В.